

УДК 37.013.83:[159.942+159.947+159.955]
[https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.120-131](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.120-131)

Піддядчий Володимир Миколайович – доктор філософії, старший науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України

Piddiachyi Volodymyr – Ph.D. (Pedagogy), Senior Researcher of the Andragogic Department of the Ivan Ziazun Institute of Pedagogical and Adult Education of the NAES of Ukraine

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-8596-6749>
E-mail: pvm2010@ukr.net

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: МИСЛЕННЯ, ПОЧУТТЯ ТА ВОЛЯ

Анотація. В оглядовій статті розкриваються психолого-педагогічні засади професійного розвитку науково-педагогічних працівників вищої освіти: мислення, почуття та воля. Зазначено, що існує гостра потреба у творчих особистостях, фахівцях, здатних вирішувати складні проблеми регіонального, державного та планетарного рівнів з метою забезпечення суспільного поступу. Акцентовано, що підвищення ефективності мисленнєвих, емоційних та вольових процесів є важливим для професійного та особистісного розвитку науково-педагогічного працівника, його навчання впродовж життя, самовизначення на вікових етапах та успішної діяльності. Виокремлено найбільш поширені проблеми і наслідки, пов'язані з деградацією особистості науково-педагогічних працівників, викликані неспровокованою війною Російської Федерації проти України та пандемією COVID-19. Розкрито сутність, природу і форми мислення, його вплив на професійний та особистісний розвиток науково-педагогічного працівника. Досліджено сутність почуттів як складової психологічної сфери особистості науково-педагогічного працівника. Охарактеризовано їхнє походження та види. Зазначено, що вони допомагають оцінювати дійсність, регулювати емоційні стани, брати участь в управлінні іншими психічними і фізіологічними процесами, формувати внутрішній план дій, планувати діяльність. Виокремлено вольові якості науково-педагогічного працівника. Вказано, що воля є складним і багатогранним психічним процесом, який включає в себе різні вольові дії. Акцентовано, що вона формується в результаті навчання і здобуття досвіду, коли науково-педагогічний працівник займається тим, що вимагає від нього зусиль, самоконтролю, наполегливості і відповідальності. Розроблено рекомендації для розвитку мислення, почуттів та волі науково-педагогічних працівників.

Ключові слова: воля; заклад вищої освіти; мислення; науково-педагогічний працівник; особистість; почуття; професійний розвиток.

Piddiachyi Volodymyr

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL BASIS OF THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL WORKERS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: THINKING, FEELINGS AND WILL

Abstract. *The article reveals thinking, feeling and will as the foundations of professional development of the scientific and pedagogical workers of higher education institutions. It is noted that there is an acute need for creative personalities, specialists, capable of solving complex problems of regional, state and planetary levels with the aim of ensuring social progress. It is emphasized that they are a strategic resource and wealth of Ukraine. It is noted that improving the efficiency of mental, emotional and volitional processes is important for the professional and personal development of the scientific and pedagogical worker, his lifelong learning, self-determination at age stages and successful activity. The most common problems and consequences associated with the degradation of the personality of the scientific and pedagogical worker due to the war of the Russian Federation against Ukraine and the COVID-19 pandemic are singled out. The essence, nature, forms, types and kinds of thinking, its influence on the development of the personality of the scientific and pedagogical employee are revealed. The essence of feelings as a component of the psychological sphere of personality of the scientific and pedagogical employee is revealed. Their origin, types and mechanisms of occurrence are indicated. It is emphasized that they help to evaluate reality, regulate emotional states, participate in management of other mental and physiological processes, form internal plan of actions, plan and program activity. The volitional qualities of the scientific and pedagogical worker are singled out. It is indicated that will is a complex and multifaceted mental process that includes various types, functions, features and structures of volitional actions. It is emphasized that it is formed as a result of learning and gaining experience, when the scientific and pedagogical worker is engaged in what requires his effort, self-control, perseverance and responsibility. Recommendations for the development of thinking, feelings and will of scientific and pedagogical workers have been developed.*

Key words: *feeling; higher education institution; personality; professional development; thinking; scientific and pedagogical worker; will.*

Постановка проблеми, її актуальність. У сучасних умовах життя і праці існує гостра потреба у фахівцях, здатних вирішувати складні проблеми регіонального, державного та планетарного рівнів з метою забезпечення особистісного та суспільного поступу (Піддячий, 2019). Творча індивідуальність постає як стратегічний ресурс освіти і науки України (Самодрин, 2020). У цьому контексті, підвищення ефективності

мисленневих, емоційних і вольових процесів є актуальним завданням для науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти на різних вікових етапах, особливо в умовах сучасного суспільства, яке характеризується швидкими змінами, високими вимогами до його членів та постійними стресами.

Мисленнєві процеси дозволяють засвоювати, зберігати та використовувати інформацію, необхідну для успішної професійної діяльності й адаптації до реальних умов життя, здобувати знання, розвивати пам'ять, увагу, сприймання та мовлення. Це покращує здатність навчатися, опановувати нові компетентності, аналізувати і розв'язувати завдання різних рівнів складності. Емоційні – впливають на настрій, самопочуття та мотивацію науково-педагогічних працівників, їхню комунікацію з іншими, самооцінку та ставлення до себе і оточуючих. Розвинутий емоційний інтелект допомагає краще зрозуміти власні почуття та емоції інших, сприяє покращенню стосунків, загальному здоров'ю і благополуччю. Вольові процеси – допомагають керувати своєю поведінкою, приймати рішення та долати труднощі. Здатність контролювати власні емоції і дії допомагає ефективно справлятися зі стресом і труднощами, розвивати навички, досягати поставлених цілей та гармонізувати психологічну сферу. Підвищення ефективності мисленневих, емоційних та вольових процесів сприятиме розвитку особистості, її навчанню, самовизначенню та успішній діяльності, покращенню здоров'я, стосунків та досягненню особистих і професійних цілей (Зязюн, 2013). Всі ці процеси є взаємопов'язаними та взаємозалежними, а їх ефективність визначає якість життя науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Неспровокована війна Російської Федерації проти України, а також пандемія COVID-19 спричинили негативні тенденції пов'язані з деградацією особистості науково-педагогічних працівників (Рибалка, 2023). Серед найбільш поширених проблем і їх наслідків можна виокремити такі:

- низька концентрація і відволікання ускладнюють вивчення, виконання завдань і збереження продуктивності. У сучасних умовах педагоги часто зазнають стресу, втоми, перевантаження інформацією. Це призводить до розсіяності, втрати концентрації, прогавлення важливих деталей;

- слабка пам'ять заважає швидкому запам'ятовуванню і використанню інформації. З віком пам'ять погіршується, особливо короточасна, яка відповідає за запам'ятовування нової інформації. Це утруднює навчання, роботу, спілкування та повсякденне життя;

- зниження гнучкості мислення ускладнює розв'язання проблем, прийняття рішень, аналіз ситуацій;
- емоційні розлади (депресія, тривожність, страхи, фобії, панічні атаки та ін.) впливають на емоційний інтелект та загальний емоційний стан, призводять до порушення настрою, самопочуття, мотивації, соціальних взаємин;
- низький самоконтроль і самодисципліна призводять до відкладення завдань і втрати продуктивності;
- надмірний стрес і перевантаження негативно впливають на всі аспекти психічного і фізичного здоров'я;
- незначний рівень зовнішньої та внутрішньої мотивації ускладнює досягнення цілей і завдань;
- низька самооцінка власних можливостей і навичок призводить до відмов від нових викликів і завдань;
- психологічні бар'єри (негативні переконання, страхи тощо) гальмують особистий розвиток і досягнення цілей;
- невміння керувати емоціями може призводити до конфліктів та погіршувати стосунки з іншими людьми;
- слабка воляова стійкість спричиняє відкладення рішень і неспроможність долати труднощі, здійснювати самоконтроль. Це призводить до відхилення від цілей, планів, недотримання обов'язків та звичок.

Вирішенню цих проблем і покращенню пізнавальних, емоційних та волевових процесів сприятиме спеціалізована психологічна підтримка, практика саморегуляції та навчання навичкам управління стресом, а також розробка і виконання рекомендацій щодо особистих стратегій розвитку і саморозвитку.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Дослідженню розвитку мисленневих, емоційних та волевових процесів присвячені напрацювання вітчизняних і зарубіжних психологів (Р. Баумейстер, А. Дакворт, Д. Канеман, К. Макгонігал, С. Максименко, С. Пінкер, Е. Помиткін, В. Рибалка та ін.) та педагогів (Г. Васянович, І. Зязюн, В. Мозговий, Л. Лимаренко, О. Лаврінченко, К. Робінсон, Г. Сагац, А. Семенова та ін.).

У книзі «Мислення швидко й повільне» ізраїльський психолог, лауреат Нобелівської премії з економіки Деніель Канеман розкриває підсумки своїх досліджень про два режими мислення, які впливають на судження та рішення. Автор пояснює, що людині властиве «швидко» мислення, яке є інтуїтивним, емоційним та автоматичним, а також «повільне» – логічне, раціональне, вимагає значних зусиль. Він також

показує, як ці два режими можуть спричиняти помилки, упередження та ілюзії у сприйнятті реальності (Канеман, 2021).

У праці канадсько-американського психолога і лінгвіста Стівена Пінкера «Як працює мозок» розкриваються наукові основи розуміння як: мозок обробляє інформацію; людина сприймає світ; використовується мова; розв'язуються проблеми; виявляються емоції та мораль; відбувається навчання та запам'ятовування. Автор досліджує використання мови як «ключа» до роботи розуму. С. Пінкер стверджує, що мова є не просто засобом спілкування, але й відображає мислення, емоції та світогляд особистості. Він аналізує різні аспекти мови, такі як семантика, синтаксис, метафори, гумор, полеміка та інші, показує, як вони впливають на психіку та соціальну поведінку. С. Пінкер також розглядає еволюційне походження мови та її роль у формуванні людської культури (Pinker, 1997).

Канадсько-американська нейронауковець і психолог Ліза Фельдман Барретт у книзі «Як народжуються емоції» розкриває природу та походження емоцій людини. Автор заперечує традиційну ідею, що вони є вродженими та універсальними реакціями на стимули, і стверджує, що емоції конструюються в мозку за допомогою особистісного досвіду, контексту та культури. Л. Барретт також пояснює, як вони впливають на здоров'я, соціальні взаємини та рішення (Barrett, 2017).

Значну увагу дослідженню вольових якостей надавали американські психологи Р. Баумейстер, А. Дакворт та К. Макгонігал. У праці «Сила волі. Візьми своє життя під контроль» Рой Баумейстер та Джон Тірні аналізують волю, самоконтроль та їхній вплив на різні сфери життя людини. Автори розглядають волю як психологічний ресурс, який може бути використаний, збережений або втрачений. Вони також показують, як її можна тренувати, підтримувати та захищати від негативних факторів (Baumeister, Tierney, 2012).

Дослідниця Анджела Дакворт у праці «Крок за кроком. Як ентузіазм і наполегливість ведуть до мети» розглядає мотивацію досягнення довгострокових цілей. Автор розповідає як наполегливість впливає на успіх, щастя та особистісний розвиток людини. Вона також показує способи її розвитку, вимірювання та застосування в різних сферах життя, таких як навчання, робота, спорт, мистецтво та інші (Duckworth, 2016).

Американська психолог, професор Стенфордського університету Келлі Макгонігал провела дослідження вольових якостей людини, самоконтролю та їхнього впливу на різні сфери життя. Отримані результати були викладені у книзі «Сила волі. Шлях до влади над собою». Автор розкриває способи тренування, підтримки та захисту волі від

негативних факторів. Вона також надає практичні поради та стратегії для покращення самоконтролю та подолання слабостей (McGonigal K., 2013).

Мета статті – дослідити мислення, почуття та волю як основу професійного та особистісного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мислення – це процес, за допомогою якого формуються і упорядковуються ідеї про світ. Воно дозволяє пізнавати, проектувати, прогнозувати, інформувати, технологізувати, рефлексувати, інтерпретувати, аналізувати, синтезувати і розв'язувати різноманітні задачі і проблеми. Мислення може виражатись у формі суджень (висловлювання власної думки про щось або когось, наприклад: «сонце світить» або «вона гарна» тощо), міркувань (пояснення своїх суджень за допомогою аргументів і доказів: «сонце світить, тому що немає хмар» або «вона гарна, бо у неї красива посмішка»), умовиводів (створення висновку на основі певних фактів або припущень: «якщо сонце світить, то буде тепло» або «якщо вона гарна, то їй легко знайти хлопця») та понять (передбачає, що ми легко називаємо або визначаємо щось за його ознаками або суттю: «Сонце – це зірка, яка освітлює і обігріває Землю» або «подруга – це дівчина, яка завжди мене підтримує»). Це виражає, яким чином ми використовуємо свої думки для висловлення ставлення до світу. Мислення впливає на розвиток особистості та культури науково-педагогічного працівника. Разом з цим воно залежить від його досвіду, інтересів, мотивів та цінностей.

Розвиток мислення науково-педагогічного працівника – це важливий аспект особистісного та когнітивного зростання. Здатність мислити критично, творчо та аналітично може покращити загальний рівень інтелекту, уміння знаходити оптимальні рішення, розв'язувати проблеми. Чим більше науково-педагогічний працівник вправлятиметься в різних аспектах мислення, тим більш ефективним і креативним ставатиме. *Розвитку мислення сприятиме дотримання таких рекомендацій:* здійснювати аналіз та перевірку отриманої інформації, розглядати різні точки зору, ставити запитання і перевіряти джерела інформації; ділитися ідеями та обговорювати їх з іншими, особливо з тими, хто має відмінні точки зору (це допоможе розвивати критичне мислення, емпатію та толерантність, сприятиме навчанню на чужому досвіді та обміну ідеями); розгадувати загадки, виконувати завдання для розвитку інтелекту, здійснювати аналіз складних проблем; вчитися ретельно досліджувати проблеми і шукати відповіді, частіше запитуючи «чому?» і «як?»; розширювати словниковий запас і вивчати нові слова (це допоможе виражати думки точніше і вишуканіше; читати книги, журнали, статті,

наукові праці й інші джерела; розширить кругозір, покращить пам'ять, увагу, здатність аналізувати і робити висновки); вивчати нові предмети (програмування, музика тощо) та іноземні мови (це стимулюватиме мозок і сприятиме розвитку пам'яті, уваги, концентрації й гнучкості мислення (Піддячий, 2016); розв'язувати головоломки, кросворди та грати у логічні ігри (шахи, шашки, sudoku та ін.) (це допоможе покращити аналітичність і логічність думок); займатися творчістю, що стимулюватиме креативне мислення (наприклад, малюванням, музикою, поезією або рукоділлям тощо); вивчати основи філософії і логіки з метою розвитку аналітичних та аргументаційних навичок.

Не менш важливою складовою психіки є почуття, оскільки відображають у свідомості людини ставлення до дійсності, яке виникає при задоволенні або незадоволенні її потреб. Вони відрізняються за своїм походженням, силою, тривалістю, впливом на поведінку та діяльність людини. За походженням почуття можуть бути вищими або нижчими. Вищі – виникають від задоволення складних соціальних потреб, пов'язаних із формуванням особистості (наприклад, любов, дружба, патріотизм, гордість тощо). Нижчі – це емоції, які з'являються під час задоволення тілесних потреб таких як голод, спрага, біль тощо. Найзагальніше емоції поділяються на позитивні та негативні. «Одні ... приносять особистості задоволення від певних об'єктів; вона до них тягнеться, бажає їх ... Інші несуть відразу – особистість від об'єктів огиди дистанціюється, а то й ухиляється» (Бех, 2021). За силою емоції можуть бути стеничними (підвищують активність особистості, до них відносять радість, захоплення, гнів тощо) або астеничними (знижують активність особистості, зокрема, сум, страх, сором тощо).

Почуття є важливим фактором особистісного та професійного розвитку науково-педагогічного працівника, оскільки за їх допомогою можна: оцінювати дійсність, регулювати емоційні стани, брати участь в управлінні іншими психічними і фізіологічними процесами, формувати внутрішній план дій, планувати і програмувати діяльність.

Розвиток почуттів, як частини емоційного і соціального інтелекту, допоможе науково-педагогічному працівнику краще розуміти себе і інших, покращити стосунки і підвищити якість життя. Працюючи над цим, він зможе досягти вищого рівня емоційного і соціального благополуччя. *Розвитку почуттів сприятиме дотримання таких рекомендацій:* практикувати самоспостереження та уважність до власних почуттів і емоцій; замислюватись над самопочуттям та реакцією на події у різних ситуаціях; тренуватися розпізнавати різні типи емоцій та їх вияви (цьому допоможе використання спеціальної літератури (зокрема, таблиць

почуттів) і консультації фахівців; розвивати емпатію, намагатися ставити себе на місце інших людей і розуміти, що вони відчувають (це допоможе покращити міжособистісні стосунки, розвинути чуйність, співпереживання та толерантність); пізнавати нові речі, які сприятимуть розширенню спектру почуттів і емоцій; здійснювати самовираження через мистецтво (малювання, поезію, музику, спів або танець тощо) (це допоможе покращити здатність точніше виражати почуття і емоції та навчить розуміти їх); спілкуватися з різними людьми, вступати в нові стосунки і намагатися зрозуміти особисті почуття і перспективи; прислухатися до тілесного самопочуття і фізіологічних сигналів, які воно надсилає (вправи релаксації, йога та медитація допоможуть краще сприймати особисті почуття); розвивати стресостійкість і навички управління стресом, щоб краще розуміти власні емоції в складних ситуаціях; не соромитися відкрито говорити про свої почуття і емоції з друзями та членами родини; вчитися виразно і чітко виражати свої почуття та потреби щоб бути зрозумілим для інших (це допоможе уникнути негативних емоцій, а також отримати позитивну реакцію від інших).

Досягнення життєвих і професійних цілей значною мірою залежить від вольових якостей науково-педагогічного працівника, які характеризують його здатність самостійно вирішувати, що потрібно робити і як, враховуючи об'єктивні потреби, свої бажання, інтереси і цінності. Вони включають самодисципліну, наполегливість, витримку, рішучість, ініціативність, самостійність тощо. Воля допомагає планувати дії, контролювати емоції, переборювати перешкоди і досягати цілей. Вона виявляється у тому, що науково-педагогічний працівник не піддається зовнішньому тиску або внутрішнім імпульсам, а обирає те, що вважає правильним і корисним для себе та інших. Воля є важливою якістю науково-педагогічного працівника, яка сприяє розвитку і самореалізації. Вона є складовою характеру і формується в результаті навчання та здобуття досвіду, коли науково-педагогічний працівник займається тим, що вимагає від нього зусиль, самоконтролю, наполегливості і відповідальності.

Таким чином, воля – це складний і багатогранний психічний процес, який включає в себе різні вольові дії. Вона є необхідною умовою професійного та особистісного розвитку науково-педагогічного працівника, його адаптації до змінюваного світу, а також важливим фактором досягнення успіху, гармонії і щастя. *Розвитку вольових якостей сприятиме дотримання таких рекомендацій:* визначати чіткі і реалістичні цілі. Це допоможе зосередитися на досягненні конкретних результатів; тренувати самоконтроль у повсякденних справах, наприклад, виконувати побутові завдання, дотримуватися розкладу дня, відмовитися від

надмірних втіх (споживання смачної їжі, солодощів тощо); вчитися ефективно справлятися зі стресом і невдачами, виявляти та контролювати власні емоції (медитація, йога і глибоке дихання можуть допомогти зберігати спокій і рішучість); визначити найважливіші пріоритети і спрямовувати волю у цьому напрямку; навчитися відмовлятися від негативних звичок або невиправданих бажань, які заважають досягненню поставлених цілей; створити детальні плани кроків, які потрібно виконати для досягнення мети (це допоможе бути більш організованим); замінювати негативні думки і переконання на позитивні, знаходити внутрішні джерела мотивації, які допомагають залишатися наполегливими в досягненні поставлених цілей (Піддячий, 2019); використовувати правило 10 хвилин – перед тим, як прийняти якесь рішення або дати волю бажанню, потрібно зачекати 10 хвилин і подумати про наслідки. Це допоможе уникнути негайного задоволення на користь довгострокових переваг; вивчати історії успіху інших людей, зокрема педагогів, які досягли поставлених цілей завдяки волі та наполегливості.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі проведеного дослідження визначено, що працездатність науково-педагогічного працівника залежить від рівня розвитку мисленневих, емоційних та вольових процесів. Мисленнєві процеси дозволяють отримувати, аналізувати та використовувати інформацію, необхідну для виконання роботи. Емоційні – впливають на ставлення до роботи, зацікавленість, задоволення, ентузіазм або фрустрацію. Вольові – допомагають ставити перед собою цілі, мотивувати на досягнення бажаного результату, подолання труднощів та стримування небажаних імпульсів.

Якщо мисленнєві, емоційні та вольові процеси розвинені на достатньому рівні, то науково-педагогічний працівник виявляє хорошу працездатність, продуктивність, креативність та адаптованість до життя і праці. Коли вони знижені або порушені, то це призводить до проблем з концентрацією уваги, запам'ятовуванням, прийняттям рішень, емоційною стабільністю, самоконтролем та саморегуляцією.

Аналіз результатів проведеного дослідження дозволив дійти висновку, що розвиток пізнавальних, емоційних і вольових процесів суттєво підвищує: продуктивність праці та навчання, оскільки покращує швидкість і точність сприймання й обробки інформації; здатність зосереджувати увагу на важливих завданнях; уміння виражати свої почуття і емоції, що полегшує спілкування та комунікацію з колегами, партнерами та іншими людьми; самоконтроль і самодисципліну, що важливо для досягнення цілей та виконання завдань; емоційну стійкість і здатність до

управління стресом, що допомагає зберегти здоров'я і продуктивність роботи в складних умовах; інноваційність і творчість впродовж знаходження нових рішень та ідей, виконуючи професійні або побутові завдання; стійкість, витривалість, здатність до подолання викликів та труднощів; розуміння власних почуттів, що допомагає зберегти психічне здоров'я і збалансованість.

До перспективних напрямків подальших досліджень можна віднести діагностику рівня розвитку пізнавальних, емоційних та вольових процесів у науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, а також створення навчально-методичного комплексу щодо їхнього розвитку.

Список використаних джерел

- Бех, І. (2021). 12 психокорекційних прийомів для педагогів: емоційна сфера особистості як простір дії прийомів психокорекції. Завуч, № 5/6. 8–19. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725985/>
- Вознюк, О.В. (2013). Розвиток особистості педагога в умовах цивілізаційних змін: теорія і практика : монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка. 25–26. URL: https://drive.google.com/file/d/1TxC6ehZlq1AZ1HcKrxS5UArcSb_h1y_pv/view
- Зязюн, І. (2013). Історичні витоки психологічної педагогіки. Рідна школа, 11. 3–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2013_11_3
- Канеман, Д. (2021). Мислення швидко й повільно. Київ: Наш Формат. URL: <https://nashformat.ua/pdf-preview/myslennya-shvydke-j-povilne-709056>
- Піддячий, В.М. (2016). Методика саморозвитку англomовної компетентності майбутнього педагога в контексті європейських орієнтирів. Молодь і ринок, 10 (141), 65–69. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/706073/>
- Піддячий, В.М. (2019). Психологічні умови формування громадянської компетентності майбутніх педагогів. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. Вип. 1 (15), 77–86. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718177/>
- Піддячий, М.І. (2019). Сутність формування компетентностей старшокласників. Реалізація компетентісно орієнтованого навчання в освіті: теоретичний і практичний аспекти: Зб. наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 4 листопада 2019 р.). Київ: Пед. думка. 269. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718737/>
- Рибалка, В.В. (2023). Особистісно-ноосферний підхід у розумінні природи коронавірусної пандемії та шляхів її подолання. Ноосфера Вернадського, сучасна освіта і наука : під час випробувань і надалі: колективна монографія. Київ–Кременчук: NovaBook. Т. 3. 628–659.
- Самодрин, А.П. Щодо ідеї педагогіки ноосфери. Вернадський: ноосферний

- вимір освіти, життя особистості, суспільства і цивілізації.
Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2020. 45.
- Baumeister, R., Tierney, J. (2012). *Willpower. Rediscovering the Greatest Human Strength*. New York: The Penguin Press.
- Duckworth, A. (2016). *Grit: The Power of Passion and Perseverance*. New York: Scribner. 352.
- Feldman Barrett, L. (2017). *How Emotions Are Made: The Secret Life of the Brain*. Boston : Houghton Mifflin Harcourt.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Lisa_Feldman_Barrett/Yak_narodzh_uitsia_emotsii.pdf
- McGonigal, K. (2013). *The Willpower Instinct: How Self-Control Works, Why It Matters, And What You Can Do To Get More Of It*. New York: Avery Publishing Group Inc. URL: https://archive.org/details/willpowerinstinc0000mcgo_g3m3/mode/2up
- Pinker, S. (1997). *How the mind works*. London: Penguin Books.
URL: <http://hampshirehigh.com/exchange2012/docs/Steven%20Pinker%20-%20How%20The%20Mind-Works.pdf>

References (translated and transliterated)

- Baumeister, R., Tierney, J. (2012). *Willpower. Rediscovering the Greatest Human Strength*. New York: The Penguin Press [in English].
- Bekh, I. (2021). 12 psikhokoretsiinykh pryimov dlia pedahohiv: Emotsiina sfera osobystosti yak prostir dii pryimov psikhokorektsii [12 psychocorrective techniques for teachers: The emotional sphere of the individual as a space of action of psychocorrective techniques]. *Zavuch – Head teacher*, 5/6. 8–19 [in Ukrainian].
- Duckworth, A. (2016). *Grit: The Power of Passion and Perseverance*. New York: Scribner, 352 [in English].
- Feldman Barrett, L. (2017). *How Emotions Are Made: The Secret Life of the Brain*. Boston : Houghton Mifflin Harcourt [in English].
- Kaneman, D. (2021). *Myslennia shvydke y povilne* [Thinking fast and slow]. Kyiv: Nash Format [in Ukrainian].
- McGonigal, K. (2013). *The Willpower Instinct: How Self-Control Works, Why It Matters, And What You Can Do To Get More Of It*. New York: Avery Publishing Group Inc. [in English].
- Piddiachyi, M.I. (2019). *Sutnist formuvannia kompetentnosti starshoklasnykiv* [The essence of the formation of competencies of high school students]. *Realizatsiya kompetentnisno oriyentovanoho navchannya v osviti: teoretychnyy i praktychnyy aspekty – Implementation of competence-based learning in education: theoretical and practical aspects*: Zb. naukovykh prats' za materialamy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (Kyiv, November 4, 2019). Kyiv: Ped. dumka. 269 [in Ukrainian].
- Piddiachyi, V.M. (2016). *Metodyka samorozvytku anhlomovnoi kompetentnosti maibutnoho pedahoha v konteksti yevropeiskykh oriientyriv* [Methods of self-development of future teachers' English language competence in the context of European guidelines]. *Molod' i rynek – Youth and the Market*, 10 (141), 65–69 [in Ukrainian].
- Piddiachyi, V.M. (2019). *Psykholohichni umovy formuvannia hromadianskoi*

- kompetentnosti maibutnix pedahohiv [Psychological conditions for the formation of civic competence of future teachers]. *Osvita doroslykh: teoriya, dosvid, perspektyvy – Adult education: theory, experience, prospects*. 1 (15), 77–86 [in Ukrainian].
- Pinker, S. (1997). *How the mind works*. London: Penguin Books [in English].
- Rybalka, V.V. (2023). Osobystisno-noosfernyi pidkhid u rozuminni pryrody koronavirusnoi pandemii ta shliakhiv yii podolannia [A personal-noosphere approach to understanding the nature of the coronavirus pandemic and ways to overcome it]. *Noosfera Vernads'koho, suchasna osvita i nauka : pid chas vyprobuvan' i nadalii : kolektyvna monohrafiya*. Kyiv–Kremenchuk: NovaBook Publishing House, 2023. Vol. 3, 628–659 [in Ukrainian].
- Samodryn, A.P. (2020). Shchodo idei pedahohiky noosfery [Regarding the idea of noosphere pedagogy]. *Vernads'kyi: noosfernyy vymir osvity, zhyttya osobystosti, suspil'stva i tsyvilizatsiyi*. Kremenchuk: PP Shcherbatykh O.V. 45 [in Ukrainian].
- Vozniuk, O.V. (2013). Rozvytok osobystosti pedahoha v umovakh tsyvilizatsiinykh zmin: teoriia i praktyka [The development of the teacher's personality in the conditions of civilizational changes: theory and practice]: Monohrafiia. Zhytomyr: Vyd-vo ZHDU imeni Ivana Franka. 25–26 [in Ukrainian].
- Ziazium, I. (2013). Istorychni vytoky psykholohichnoi pedahohiky [Historical origins of psychological pedagogy]. *Ridna shkola – Native school*, 11. 3–12 [in Ukrainian].

УДК 378.046.4:009.373.58

[https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.131-142](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.131-142)

Самко Алла Миколаївна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Samko Alla – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher of the Andragogy Department of the Ivan Ziazium Institute of Pedagogical and Adult Education of the NAES of Ukraine

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0003-0785-0510>

E-mail: alla-samko@ukr.net

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. В оглядовій статті висвітлено проблему організації самоосвітньої діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти засобами відкритої науки. Наголошено на актуальності теми дослідження, яка обумовлена необхідністю покращення якості та результативності впровадження в самоосвітню діяльність засобів і сервісів відкритої науки, підвищення ефективності їх використання у вітчизняній науці та системі освіти, поліпшення рівня підготовки фахівців освітньої галузі, зокрема науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Визначено, що використання відкритих